

GHID

PRIVIND PROTECȚIA ANIMALELOR ÎN MOMENTUL SACRIFICĂRII

CUPRINS:

	<u>pagina</u>
I NTRODUCERE	3
B AZA LEGALĂ	3
R ESPONSABILUL CU PROTECȚIA ANIMALELOR	4
P ERSONALUL ANGAJAT ÎN ABATOARE.....	5
P ROCEDURI STANDARD DE OPERARE.....	5
P ROCEDURI DE MONITORIZARE.....	6
E VIDENȚE OBLIGATORII	7
C ONDIȚII PE CARE TREBUIE SĂ LE ÎNDEPLINEASCĂ ABATOARELE	7
D ESCĂRCAREA , MANIPULAREA SI IMOBILIZAREA.....	9
A SOMAREA.....	11
V ERIFICAREA EFICIENȚEI ASOMĂRII	17
S ÂNGERAREA.....	18

INTRODUCERE

Ghidul este structurat sub forma mai multor secțiuni, care conțin prevederile legale privind protecția animalelor în momentul sacrificării, cuprinzând recomandări referitoare la procedurile privind descărcarea, contenția, asomarea și sacrificarea animalelor.

BAZA LEGALĂ

- Regulamentul (CE) 1099/2009 al Consiliului, privind protecția animalelor în momentul uciderii,
- Ord. ANSVSA nr. 180 din 11 august 2006 pentru aprobarea Normei sanitare veterinare privind protecția animalelor în timpul sacrificării și uciderii,
- Ord. ANSVSA nr. 73 din 2 august 2013 privind aprobarea Procedurii de organizare și de desfășurare a cursurilor de formare pentru personalul implicat în realizarea operațiunilor de ucidere și a operațiunilor aferente, precum și pentru responsabilii cu bunăstarea animalelor din abatoare,
- Regulamentul Consiliului nr. 1/2005/CE, privind protecția animalelor în timpul transportului și al operațiunilor conexe și de modificare a Directivelor 64/432/CEE și 93/119/CE și a Regulamentului (CE) nr. 1255/97,
- De asemenea s-au utilizat recomandările Organizației Mondiale pentru Sănătatea Animalelor referitoare la sacrificarea animalelor,
- Aviz EFSA din 2004 – privind aspecte ale bunăstării în cadrul principalelor specii comerciale de animale,
- Aviz EFSA din 2006 – privind aspecte ale bunăstării în cadrul principalelor sisteme de asomare și ucidere ale cervideelor, caprine, iepuri, struti, rate, gaste și prepelice crescute în scopuri comerciale.

RESPONSABILUL CU BUNĂSTAREA ANIMALELOR

Operatorii abatoarelor trebuie să desemneze o persoană calificată, **responsabilul cu bunăstarea animalelor**, care să acorde asistența necesară pentru ca abatorul respectiv să respecte normele stabilite prin Reg. Cons. nr. 1099/2009/CE.

Responsabilul cu bunăstarea animalelor este necesar în cazul abatoarelor pentru mamifere în care se sacrifică peste 1.000 de unități animal viu pe an.

Pentru a evalua unitățile animal viu pe care le sacrifică un abator într-un an se folosesc următoarele rate de conversie:

- bovine adulte în sensul Regulamentului 1234/2007(CE) de instituire a unei organizări comune a piețelor agricole și privind dispozițiile specifice referitoare la anumite produse agricole și ecvidee: 1 unitate animal viu;
- alte bovine: 0,50 unitate animal viu;
- porcine cu o greutate în viu de peste 100 kg: 0,20 unitate animal viu;
- alte porcine: 0,15 unitate animal viu;
- ovine și caprine: 0,10 unitate animal viu;
- miei, iezi și porci cu o greutate în viu mai mică de 15 kg: 0,05 unitate animal viu.

Responsabilul cu bunăstarea animalelor se află sub autoritatea directă a operatorului economic și raportează direct acestuia în ceea ce privește chestiunile referitoare la bunăstarea animalelor. Acesta este în măsură să ceară ca personalul abatorului să realizeze orice măsuri corective necesare pentru a asigura respectarea normelor stabilite prin prezentul regulament.

Sarcinile responsabilului cu bunăstarea animalelor sunt prevăzute în procedurile standard de operare ale abatoarelor și aduse în mod eficace în atenția personalului interesat.

Responsabilul cu bunăstarea animalelor deține un certificat de competență conform cu dispozițiile menționate la articolul 21 din Reg. 1099/2009 și Ord. ANSVSA nr. 73/2013, emis pentru toate operațiile desfășurate în care este desemnat, de la debarcare până la sângere.

Responsabilul cu bunăstarea animalelor ține o evidență a măsurilor întreprinse în vederea asigurării bunăstării animalelor din abatorul în care își desfășoară activitatea. Aceste evidențe se păstrează cel puțin un an și se pun la dispoziția autorităților competente la solicitarea acestora.

Responsabilul cu bunăstarea animalelor trebuie să dezvolte proceduri de lucru standardizate, numite proceduri standard de operare (PSO) pentru abatorul de care este responsabil. Responsabilul cu bunăstarea animalelor trebuie să se asigure, de asemenea, că aceste PSO-uri sunt efectiv respectate și trebuie să mențină o evidență corectă a acțiunilor întreprinse.

Responsabilul cu bunăstarea animalelor trebuie să dețină o autoritate și o competență tehnică suficiente, inclusiv cunoașterea detaliată a normelor relevante ale UE, pentru a oferi îndrumări pentru personalul care lucrează în cadrul unei linii de sacrificare.

In concluzie, responsabilul cu bunăstarea animalelor dintr-un abator are următoarele atribuții:

- Dezvoltarea de proceduri de lucru standardizate.
- Acordarea de asistență abatorului pentru a respecta în totalitate prevederile Reg. Cons. nr. 1099/2009/CE.
- Monitorizarea personalului abatorului pentru a verifica respectarea de către acesta a legislației în vigoare.

- Monitorizarea măsurilor întreprinse în vederea asigurării bunăstării animalelor din abatorul în care își desfășoară activitatea. Aceste evidențe se păstrează cel puțin un an și se pun la dispoziția serviciilor veterinare, la solicitarea acestora.
- Instruirea și educarea personalului, verificarea cunoștințelor și aptitudinilor personalului pentru a se asigura că sunt adecvate în raport cu sarcinile sale și, în cazul în care este necesar, de luarea unor măsuri de intervenție pentru a menține aceste competențe.

PERSONALUL ANGAJAT ÎN ABATOARE

1. Personalul responsabil cu mișcarea animalelor, cazarea, contenționarea, imobilizarea, asomarea și sacrificarea acestora trebuie în mod imperativ să aibă cunoștințele și îndemânarea necesare pentru a efectua aceste operațiuni în mod uman și eficient.
2. Personalul responsabil cu descărcarea, manipularea, asomarea, sacrificarea și sângerarea acestora trebuie să dețină un certificat de competență conform cu dispozițiile menționate la articolul 21 din Reg. 1099/2009 și Ord. ANSVSA nr. 73/2013, emis pentru toate operațiile desfășurate în abatoarele unde este responsabil.
3. Personalul trebuie să fie responsabilizat să respecte pe întreaga perioadă de activitate, principiile și normele de protecție și bunăstare a animalelor, prin afișarea la loc vizibil și în puncte de interes, de panouri cu restricții, măsuri speciale de bunăstare, proceduri de urgență etc.
4. Administratorul unității are principala responsabilitate în ceea ce privește modul în care sunt respectate cerințele legale privind instruirea personalului din subordine.

PROCEDURI STANDARD DE OPERARE

Operatorii economici trebuie să planifice din timp uciderea animalelor și operațiile aferente, iar acestea trebuie efectuate în conformitate cu procedurile standard de operare (PSO).

Responsabilul cu bunăstarea animalelor, iar în cazul abatoarelor de capacitate mică operatorii economici, concep și pun în aplicare astfel de proceduri standard de operare pentru a garanta că sacrificarea și operațiunile aferente nu afectează negativ animalele, astfel încât acestea:

- (a) beneficiază de confort fizic și de protecție;
- (b) sunt protejate de leziuni;
- (c) sunt tratate corespunzător, ținându-se cont de comportamentul lor normal;
- (d) nu manifestă semne de durere, teamă care pot fi evitate sau afișează comportamente anormale;
- (e) nu suferă din cauza unei privări prelungite de hrană sau de apă;
- (f) sunt ferite de interacțiuni care pot fi evitate, cu alte animale, care le-ar putea afecta bunăstarea.

Operatorii economici trebuie să pună la dispoziția autorității competente procedurile standard de operare (PSO), la cererea acesteia.

Aceste proceduri sunt impuse explicit de legislație:

1. PSO privind descărcarea, manipularea, cazarea, imobilizarea animalelor care trebuie să menționeze: modalitățile de descărcare, manipulare, cazare și imobilizare, indicații privind comportamentele interzise la manipulare (lista acțiunilor care provoacă durere sau suferință, sau care prezintă pericol de vătămare) și privind cele permise (indicând în mod clar limitele și condițiile conexe), precum și date privind cunoasterea instrucțiunilor producătorilor cu privire la tipurile de echipamente de imobilizare folosite;
2. PSO privind asomarea și sângerarea, care trebuie să descrie în detaliu metodele utilizate, parametrii cheie de asomare, utilizarea echipamentelor de asomare și sângerare, recomandările de întreținere și, dacă este cazul, de calibrare a echipamentului de asomare;
3. PSO privind verificarea eficienței asomării, care trebuie să țină cont de recomandările producătorului de echipament, trebuie să definească pentru fiecare metodă de asomare utilizată parametrii-cheie care asigură eficacitatea asomării, trebuie să specifice măsurile care trebuie luate în cazul în care la verificarea eficienței asomării se constată că un animal nu este asomat corespunzător;
4. PSO privind verificarea și întreținerea periodică a echipamentelor de imobilizare și de asomare, care trebuie să menționeze: instrucțiunile și recomandările de folosire ale producătorului, parametrii de funcționare, perioada de verificare, modalitatea de verificare, contractul de revizie și întreținere specializată a echipamentelor cu firma furnizoare, unde este necesar, conform recomandărilor tehnice;
5. PSO privind utilizarea echipamentelor de rezervă obligatorii pentru asomare;
6. PSO privind operațiunile de ucidere de urgență a animalelor rănite sau accidentate, care trebuie să menționeze: metodele de ucidere și echipamentele care se utilizează, persoanele calificate care efectuează manoperele respective, etapele care trebuie parcurse;
7. PSO de reexaminare imediată a imperfecțiunilor operațiunilor de asomare sau ucidere, atunci când criteriile relevante avute în vedere nu sunt îndeplinite, pentru a identifica motivele oricărui tip de imperfecțiune și schimbările necesare ale acestor operații.

PROCEDURI DE MONITORIZARE

Operatorii economici adoptă și pun în aplicare proceduri de monitorizare adecvate în cadrul abatoarelor.

Procedura de monitorizare pentru verificarea eficienței asomării, trebuie să descrie modalitatea în care trebuie efectuate verificările și include cel puțin următoarele informații:

- numele persoanelor responsabile pentru procedura de monitorizare;
- indicatorii destinați să detecteze semnele absenței sau prezenței conștienței sau sensibilității;
- indicatorii destinați detectării absenței semnelor de viață și criteriile în funcție de care se determină dacă rezultatele arătate de indicatorii menționați sunt satisfăcătoare;
- circumstanțele și/sau momentul în care trebuie să aibă loc monitorizarea;
- numărul de animale din fiecare eșantion care să fie verificate în cursul monitorizării;
- frecvența verificărilor, care trebuie să țină cont de principalii factori de risc, cum ar fi schimbările legate de specia sau categoria animalelor sacrificate sau de organizarea activității personalului, fiind stabilită în vederea garantării unor rezultate cu un nivel ridicat de siguranță.

EVIDENȚE OBLIGATORII

Operatorii economici au obligația să păstreze:

1. Evidențe privind construcția, amenajarea și echipamentele utilizate care vor conține cel puțin date despre:
  - numărul maxim de animale pe oră pentru fiecare linie de sacrificare;
  - categoriile de animale și greutatea pentru care pot fi folosite echipamentele de imobilizare sau de asomare disponibile;
  - capacitatea maximă pentru fiecare spațiu de adăpostire.
2. Un registru de evidență a verificării zilnice a stării de întreținere și funcționare a echipamentelor de suspendare și asomare și a lucrărilor periodice de întreținere specializată a echipamentelor, păstrat minim 1 an.
3. Evidențe ale măsurilor întreprinse de responsabilul cu bunăstarea animalelor din abator (de exemplu: responsabilul cu bunăstarea animalelor trebuie să asigure evaluarea sistematică a condițiilor de bunăstare pentru fiecare transport de animale, putând astfel stabili prioritățile de tratament). În cazul abatoarelor de capacitate mică, aceste monitorizări și măsuri intră în responsabilitatea altui angajat.
4. Evidențe privind înregistrarea parametrilor cheie electrici pentru fiecare animal asomat și care se păstrează cel puțin un an

CONDIȚIILE PE CARE TREBUIE SĂ LE ÎNDEPLINEASCĂ ABATOARELE

Cerințele referitoare la amenajarea, construcția și echiparea abatoarelor sunt precizate în articolul 14 al Regulamentului 1099/2009/CE. Abatoarele intrate în funcțiune după data de 1 ianuarie 2013 sau cele care au fost amenajate, modernizate sau dotate cu echipamente noi, trebuie să respecte în totalitate următoarele prevederi:

- structurile de adăpostire trebuie să dispună de:
  - sisteme de ventilație proiectate, construite și întreținute în așa fel încât să asigure bunăstarea animalelor, ținând seama de gama condițiilor meteorologice probabile.
  - instalații alternative de alarmă și urgență în eventualitatea unei avari în cazul în care sunt necesare mijloace mecanice de ventilație,
- să fie proiectate și construite încât să reducă la minimum riscul rănirii animalelor și apariția de zgomete bruște.
- trebuie să fie proiectate și construite astfel încât să faciliteze inspecția animalelor. Trebuie să se asigure un iluminat corespunzător pentru a permite inspecția animalelor în orice moment. Sursele de lumină pot fi fixe sau portabile.
- trebuie să fie dotate cu: țarcuri și culoare de deplasare, pentru ca:
  - animalele să se miște în mod liber în direcția cerută, fără să fie agitate și exploatând comportamentul lor natural;
  - porcinele și ovinele să se deplaseze unele lângă altele, cu excepția cazurilor în care culoarele de deplasare conduc la echipamentul de imobilizare.
- rampele trebuie echipate cu protecție laterală pentru a se asigura că animalele nu cad.
- sistemul de furnizare a apei în țarcuri, trebuie proiectat, construit și întreținut astfel încât să permită accesul animalelor la apă curată în orice moment, fără ca acestea să se rănească sau să le fie limitate mișcările.

Țarcurile de așteptare, în situația în care se folosesc, vor avea pardoseaua netedă și părțile laterale solide, iar între țarcuri și culoarul de deplasare ce duce la locul asomării, animalele nu trebuie să fie blocate sau să se calce în picioare.

Pardoselile trebuie construite și întreținute astfel încât să reducă la minimum riscul alunecării animalelor, a căderii lor sau rănirii picioarelor acestora.

În cazul în care abatoarele au adăposturi fără refugiu natural sau umbrar, trebuie asigurată o protecție adecvată împotriva intemperiilor. În cazul în care nu există astfel de protecție, acestea nu vor fi utilizate când condițiile meteorologice sunt nefavorabile. În lipsa unei surse naturale de apă se vor asigura facilități pentru adăpare.

Echipamentul pentru conținere construit, amenajat și întreținut, trebuie să:

- optimizeze aplicarea metodei de asomare sau ucidere;
- prevină rănirea sau lezionarea animalelor;
- reducă la minimum agitația animalelor și sunetele emise de acestea când sunt imobilizate;
- reducă la minimum timpul de imobilizare.

Pentru animalele din specia bovină, boxele de conținere în care asomarea se realizează cu un bolț pneumatic captiv, trebuie să aibă un dispozitiv care să împiedice mișcările laterale și verticale ale capului animalului.

Echipamentul pentru asomarea electrică:

- trebuie fixat printr-un dispozitiv care afișează și înregistrează detaliile privind parametri cheie electrice pentru fiecare animal asomat.
- se amplasează astfel încât să existe vizibilitate clară pentru personal și să emită un semnal vizual și sonor în cazul în care durata expunerii scade sub nivelul necesar. Aceste înregistrări se păstrează cel puțin un an.
- echipamentul automat pentru asomarea electrică asociat unui dispozitiv de imobilizare, trebuie să emită un curent constant.

Echipamentul de asomare în atmosferă controlată pentru porcine:

Asomatoarele cu gaz, inclusiv benzile transportoare, să fie concepute și construite pentru a:

- optimiza aplicarea metodei de asomare cu gaz;
- preveni rănirea sau lezionarea animalelor;
- reduce la minimum agitația animalelor și sunetele emise de acestea când sunt imobilizate.

Asomatoarele cu gaz trebuie să fie echipate pentru a măsura în permanență, afișa și înregistra concentrația de gaz și timpul de expunere, precum și pentru a emite un semnal vizual sau sonor în cazul în care concentrația gazului scade sub nivelul cerut. Dispozitivul se amplasează astfel încât să existe vizibilitate pentru personal. Aceste înregistrări se păstrează cel puțin un an. Asomatorul cu gaz trebuie să fie proiectat astfel încât animalele să se poată așeza fără să se suprapună, chiar și în cazul exploatării liniei la capacitatea sa maximă.

Norme suplimentare pentru mamiferele din adăposturi (excepție iepuri de crescătorie și iepuri de câmp)

- fiecare animal trebuie să aibă suficient spațiu pentru a se ridica, a se așeza, pentru a se întoarce, excepție fac bovinele cazate individual,
- animalele trebuie să fie ținute în siguranță în adăpost, luând măsuri pentru a le împiedica să scape și pentru a le proteja de pradători.

- pentru fiecare țarc trebuie să se indice printr-un mod vizibil, data și ora sosirii, cu excepția vitelor cazate individual, numărul maxim de animale care pot fi ținute.

- în toate zilele în care abatorul funcționează și înainte de sosirea animalelor, trebuie să fie pregătite și păstrate gata de utilizare boxe de izolare pentru animalele care necesită îngrijiri specifice

Starea generală și de sănătate a animalelor dintr-un adăpost, este controlată periodic de responsabilul cu bunăstarea animalelor sau de o persoană având competențe adecvate.

Abatoarele care funcționau înainte de 1.01.2013 și care n-au fost modernizate sau dotate cu echipamente noi, trebuie să se alinieze în totalitate prevederilor Regulamentului 1099/2009/CE începând cu 8.12.2019.

DESCĂRCAREA, MANIPULAREA ȘI IMOBILIZAREA ANIMALELOR

Descărcarea și manipularea animalelor

Odată ajunse la destinație, animalele trebuie descărcate din mijlocul de transport cât mai repede posibil și sacrificate fără întârzieri nejustificate. Mijlocul de transport, trebuie să fie dotat cu rampa de îmbarcare/debarcare prevăzută cu parapeti laterali a căror înălțime să corespundă cu specia pentru care este autorizat mijlocul de transport, iar pardoseala acestuia să fie nealunecoasă.

Ramele pot avea următoarele înclinații:

- 20° adică 36,4% față de planul orizontal pentru porci, viței și cai
- 26° și 34° adică 50 % față de planul orizontal pentru oi și bovine adulte.

Ramele cu înclinație peste 10° adică 17,6% față de planul orizontal, trebuie prevăzute cu șipci transversale ce permit urcarea/coborârea animalelor fără riscuri sau dificultăți. Platformele ascensor și puntea superioară a mijloacelor de transport, trebuie prevăzute cu bariere de siguranță pentru a evita căderea și evadarea animalelor în timpul operațiilor de îmbarcare/debarcare.

Condițiile de bunăstare pentru fiecare transport de animale sunt evaluate în mod sistematic de responsabilul cu bunăstarea animalelor sau de o persoană direct subordonată acestuia la sosirea animalelor, în vederea identificării priorităților, în special stabilind care sunt animalele cu necesități de bunăstare specifice și ce măsuri adecvate se impun.

În timpul manipulării este interzisă:

- lovirea animalelor cu mâna sau piciorul;
- aplicarea de presiune într-o zonă sensibilă care produce dureri/suferințe inutile;
- ridicarea/târârea animalelor de cap, coarne urechi, picioare, coadă, lână sau manipularea care determină suferințe/dureri inutile;

- folosirea vergelelor/instrumentelor ascuțite;
- blocarea cu bună știință a unui animal care este condus sau ghidat către orice parte a zonei în care sunt manipulate animalele;

- folosirea instrumentelor electrice se pot folosi doar pentru bovine și porcine adulte, care refuză să se miște, prin aplicarea numai pe mușchii crupei, nu mai mult de o secundă și nu în mod repetat chiar dacă animalele nu reacționează și numai în situația în care animalele au suficient spațiu pentru a înainta.

Mamiferele, cu excepția iepurilor de crescătorie și a iepurilor de câmp care nu sunt sacrificate imediat după sosire, trebuie să fie adăpostite și să aibă acces tot timpul la apă de băut din instalații corespunzătoare.

Animalele care nu sunt sacrificate în termen de 12 ore de la sosire, trebuie hrănite și furajate cu cantități moderate de hrană la intervale de timp corespunzătoare, primesc o cantitate adecvată de

așternut sau de materiale echivalente care să garanteze un nivel de confort corespunzător speciei și numărului de animale în cauză. Materialul respectiv trebuie să garanteze un drenaj eficient sau să asigure o absorbție adecvată a urinei și fecalelor.

Animalele neînțarcate, femelele în lactație, cel care au fătat în timpul transportului sau animalele livrate în containere, au prioritate față de celelalte animale. Dacă acest lucru nu este posibil, se adoptă măsuri care să le atenueze suferința, mulgând animalele de lapte la intervale de maximum 12 ore și asigurând condiții adecvate pentru sugar și pentru bunăstarea animalului nou-născut în cazul femelelor care au fătat.

Fiecare boxa trebuie să aiba indicat în mod vizibil data și ora sosirii, cu excepția celor destinate cazarii individuale a bovinelor. În toate zilele în care abatorul funcționează și înainte de sosirea animalelor, se pregătesc și se pastrează boxe de izolare pentru animalele care necesită îngrijiri speciale.

Trebuie să se asigure o aprovizionare constantă de animale pentru asomare și ucidere, pentru a evita ca manipulatorii animalelor să grăbească animalele din țarcurile de adăpostire.

Animalele nu trebuie să fie legate de coarne, de cornițe sau de inelul nazal și nici să fie imobilizate prin legarea picioarelor împreună. Dacă este necesară legarea, frânghiile, funiile sau orice alte mijloace utilizate trebuie să:

- fie suficient de rezistente pentru a nu se rupe;
- permită animalelor să se așeze, să mănânce și să se adape, dacă este necesar;
- fie proiectate astfel încât să elimine orice risc de strangulare sau rănire și să permită dezlegarea rapidă a animalelor.

Animalele care nu se pot deplasa, nu sunt târate până la locul sacrificării, ci sunt ucise de urgență acolo unde se află.

Imobilizarea animalelor

"Imobilizarea" reprezintă aplicarea unei proceduri menite să restricționeze mișcările animalului, care îl ferește de orice fel de durere, teamă sau agitație, pentru a facilita asomarea sau uciderea acestuia. Animalele se imobilizează sau nu, în funcție de metoda de asomare utilizată. În cazul abatoarelor în care asomarea se face în grup (oi, porci, vitei și capre), nu se practică imobilizarea individuală a animalelor.

Echipamentele și structurile de imobilizare trebuie să fie proiectate, construite și întreținute pentru a:

- optimiza aplicarea metodei de asomare sau ucidere;
- preveni rănirea sau contuzionarea animalelor;
- reduce la minimum agitația animalelor și sunetele emise de acestea când sunt imobilizate;
- reduce la minimum timpul de imobilizare.

Sunt interzise următoarele metode de imobilizare:

- suspendarea sau ridicarea animalelor conștiente;
- fixarea mecanică sau legarea picioarelor animalelor;
- secționarea măduvei spinării, de exemplu cu ajutorul unui stilet sau pumnal;
- utilizarea curentului electric pentru imobilizarea animalului la intensități care nu îl asomează sauucid în circumstanțe controlate, în particular orice aplicare a curentului electric care nu înconjoară creierul.

ASOMAREA

În conformitate cu prevederile Regulamentului 1099/2009/CE, prin "asomare" se înțelege orice proces provocat în mod intenționat care determină pierderea cunoștinței și a sensibilității animalului, fără durere, inclusiv orice proces care determină moartea imediată.

METODE DE ASOMARE PERMISE

Asomarea animalelor se poate realiza prin utilizarea metodelor: mecanice, electrice sau în atmosferă controlată.

DE REȚINUT:

Pentru a garanta eficiența echipamentului de asomare, acesta trebuie să fie întreținut în mod adecvat. În cazul echipamentului folosit în mod intensiv, ar putea fi necesară înlocuirea anumitor părți; în plus, chiar echipamentul folosit în mod ocazional ar putea să devină mai puțin eficient datorită coroziunii sau altor factori de mediu. În mod similar, anumite tipuri de echipament trebuie să fie reglate cu precizie. Prin urmare, operatorii economici sau orice altă persoană implicată în uciderea animalelor trebuie să aplice proceduri de întreținere pentru echipamentul respectiv.

Metodele mecanice sunt reprezentate de:

a. Utilizarea dispozitivului cu **bolț captiv penetrant**, care produce o leziune gravă și ireversibilă la nivelul creierului, datorită șocului și a penetrării bolțului captiv. Metoda se poate utiliza la toate speciile.

Parametrii cheie sunt reprezentați de: poziția și direcția de împușcare; viteza, lungimea și diametrul bolțului, acesta trebuind să corespundă dimensiunii și speciei animalului; intervalul maxim dintre asomare și sângerare (secunde).

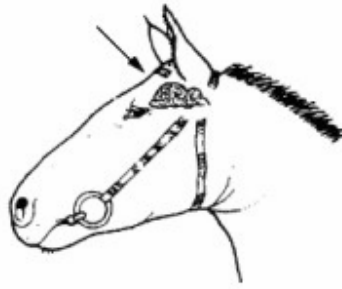
Locul și modul de poziționare a dispozitivului cu bolț captiv, diferă în funcție de specia care urmează a fi asomată, astfel:

Bovinele pot fi asomate prin poziționarea dispozitivului perpendicular pe craniu, într-un punct situat la intersecția a două linii imaginare, fiecare linie pornind din dreptul ochiului spre centrul bazei cornului de pe partea opusă.

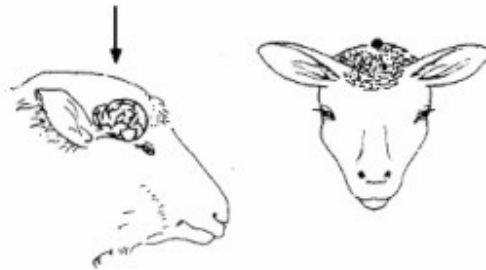

Extrem de important pentru asomarea bovinelor, este ca animalul să fie imobilizat iar capul poziționat astfel încât, dispozitivul cu bolț captiv să poată fi aplicat și utilizat corespunzător. Dacă asomarea nu s-a realizat corespunzător, se recomandă reluarea procedurii de asomare.

Solipelele (cabalinele) pot fi asomate prin poziționarea dispozitivului, ușor înclinat, cu gura țevii spre coadă, într-un punct situat la aproximativ 1 cm deasupra intersecției a două linii imaginare, fiecare linie pornind din dreptul ochiului spre urechea de pe partea opusă.

Ovinele se asomează diferit în funcție de prezența sau absența coarnelor. Pentru ovinele fără coarne, dispozitivul se poziționează în punctul central cel mai înalt al craniului, cu țeava îndreptată în jos.

Pentru ovinele cu coarne, metoda de asomare este aceeași cu cea utilizată pentru caprine.

Caprinele și ovinele cu coarne, se asomează prin poziționarea dispozitivului în spatele protuberanței dintre coarne, pe mijloc, cu țeava orientată către baza limbii.

Porcinele, se asomează dificil prin această metodă, datorită poziției creierului în cutia craniană, fapt ce crește riscul ca asomarea să fie inefficientă. Din acest considerent, dispozitivul cu bolț captiv se folosește doar atunci când celelalte metode de asomare nu pot fi aplicate și preferabil numai pentru cele adulte. Dispozitivul va fi poziționat într-un punct situat la aproximativ 2 cm deasupra nivelului ochilor, pe mijloc, cu vârful țevii orientat spre coadă. La scroafele de talie mare, poziționarea dispozitivului trebuie să se facă la 3-4 cm deasupra nivelului ochilor, pe linia mediană.

Metoda nu se poate utiliza la vieri de talie mare, deoarece sinusurile acestora sunt extrem de largi, creierul fiind situat în adâncime, ceea ce face ca asomarea să nu se poate realiza.

b. Utilizarea dispozitivului cu bolt captiv nepenetrant, produce o leziune gravă a creierului provocată de șoc, fără a fi penetrat de către dispozitiv. Metoda se poate utiliza doar la rumegatoarele până în 10 kg.

Parametrii cheie sunt reprezentați de: poziția și direcția de împușcare; viteza, diametrul și forma bolțului; intervalul maxim dintre asomare și sângerare (secunde).

La utilizarea acestei metode, operatorii trebuie să acorde o atenție deosebită pentru a evita fracturarea craniului.

Lovitura puternică penetrativă la nivelul capului, folosește un dispozitiv cu ajutorul căruia se aplică o lovitura fermă și precisă la nivelul capului, ce provoacă vătămarea gravă a creierului. Metoda se poate utiliza la porcinele tinere, miei și iezi. În abatoare metoda se aplică doar ca metodă de rezervă pentru asomare și nu ca una de rutină. Nicio persoană nu poate ucide prin acesta metodă mai mult de 70 de animale/zi.

Parametrii cheie sunt reprezentați de forța și localizarea loviturii.

Metodele electrice sunt:

a) Asomarea electrică aplicată exclusiv la nivelul capului, prin care creierul este expus acțiunii curentului electric ce produce o formă de epilepsie generalizată pe electroencefalograma (EEG). Metoda se poate utiliza la toate speciile, cu excepția cabalinelor.

Parametrii cheie sunt reprezentanți de: curentul minim (A sau mA), tensiunea minimă (V), frecvența maximă (Hz), durata minimă a expunerii, intervalul maxim dintre asomare și sângerare (secunde), frecvența reglării echipamentului, optimizarea fluxului de curent, evitarea unor șocuri electrice înainte de asomare, poziționarea și zona suprafeței de contact a electrozilor.

- Metoda necesită imobilizarea animalelor,
- Persoana care realizează metoda trebuie să fie bine instruită,
- Electrozii înconjoară capul animalului și sunt adaptați dimensiunii acestuia.

Asomarea electrică exclusiv la nivelul capului, se efectuează respectând limitele minime de curent din tabelul următor:

Categorie de animale	Bovine cu vârsta de cel puțin 6 luni	Bovine cu vârsta sub 6 luni	Ovine și caprine	Miei	Porcine
Curent minim	1,28A	1,25A	1,00A	0,7A	1,30A

În toate cazurile, nivelul corect de curent trebuie atins într-o secundă de la inițierea asomării și menținut cel puțin între 1 și 3 secunde, conform instrucțiunilor producătorului.

Metoda se utilizează cel mai frecvent la porcine și ovine/caprine.

Porcine

Electrozii trebuie să fie plasați astfel încât să cuprindă cutia craniană, amplasați la baza urechilor, în spatele acestora, pe cât posibil între urechi și ochi:

Avantajul metodei constă în faptul că dacă este bine realizată, animalul devine inconștient în scurt timp.

Dezavantajele metodei sunt reprezentate de faptul că porcii trebuie imobilizați unul câte unul pentru a putea aplica corespunzător electrozii și a realiza o asomare eficientă

Ovine/caprine

În cazul ovinelor/caprinelor poziționarea electrozilor între urechi și ochi este mai facilă

În cazul animalelor cu lână, pentru a asigura un contact electric bun, operatorul trebuie să îndepărteze lâna de la nivelul respectiv și să umecteze zona pe care urmează a fi plasați electrozii. Cel mai utilizat tip de aparat pentru asomarea electrică, este cel care are electrozii tip clește. Brațele cleștelui sunt conectate printr-un cordon electric la dispozitivul care furnizează curent cu parametrii corespunzători. Porțiunea electrozilor care intră în contact cu pielea animalului, prezintă diferite soluții constructive în funcție de specia care urmează să fie asomată. Brațele cleștelui au de obicei o lungime de 75 cm, iar distanța maximă dintre brațe este de aproximativ 30 cm. Dispozitivul care furnizează curentul electric trebuie să respecte următoarele cerințe:

- să încorporeze un dispozitiv care va măsura impedanța curentului și nu va permite utilizarea aparatului atunci când nu sunt asigurate intensitatea și puterea minimă ale curentului electric.

- să încorporeze un dispozitiv sonor sau vizual care va indica durata timpului de aplicare pentru fiecare animal.
- să fie conectat la un dispozitiv care indică voltajul și intensitatea curentului electric ce trebuie poziționat astfel încât să poată fi ușor vizualizat.
- durata de aplicare a curentului electric trebuie să fie de cel puțin 4 secunde.

b) Asomarea electrică aplicată la nivelul capului și corpului, constă în expunerea corpului la un curent care generează simultan o formă de epilepsie generalizată pe EEG și fibrilație sau oprirea inimii. Metoda se poate utiliza la: ovine, caprine și porcine.

Parametrii cheie sunt reprezentanți de: curentul minim (A sau mA), tensiunea minimă (V), frecvența maximă (Hz), durata minimă a expunerii, frecvența reglării echipamentului, optimizarea fluxului de curent, evitarea unor șocuri electrice înainte de asomare, poziționarea și zona suprafeței de contact a electrozilor, intervalul maxim dintre asomare și sângerare (secunde).

Nivelul minim al curentului pentru asomarea electrică aplicată la nivelul capului și corpului este de:

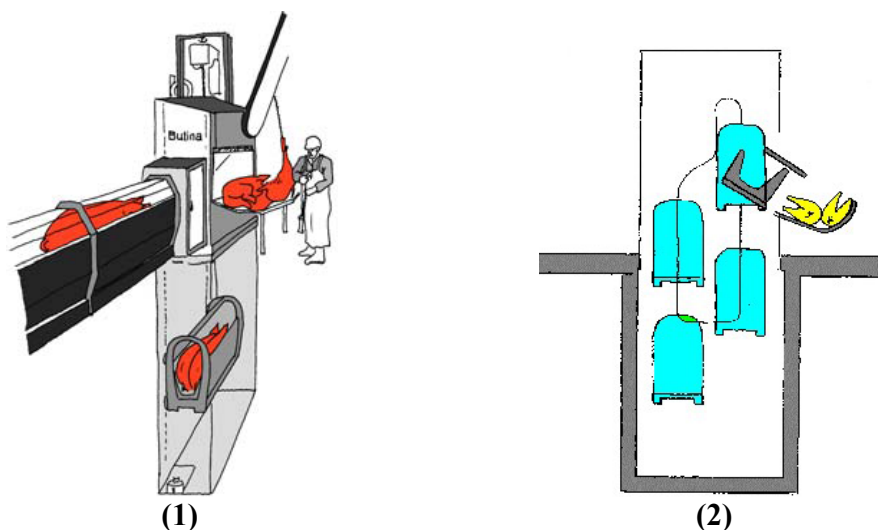
- 1 A pentru ovine și caprine,
- 1,3 A pentru porcine.

Metodele de asomare în atmosferă controlată, se utilizează doar pentru porcine.

a) Utilizarea dioxidului de carbon în concentrație ridicată, constă în expunerea directă sau progresivă a animalelor conștiente la un amestec de gaz, ce conține peste 40 % dioxid de carbon. Metoda poate fi folosită în bazine, saci, tuneluri, containere sau clădiri etanșezate în prealabil.

Datorită faptului că dioxidul de carbon este mai greu decât aerul atmosferic, porcii sunt introduși în boxe, iar acestea sunt manipulate în zone în care concentrația dioxidului de carbon este foarte mare.

În practică, se utilizează două tipuri distincte de instalații de asomare în atmosferă controlată:

Asomarea prin gazare la porc
(EFSA, 2004)

În varianta 1, animalele sunt introduse în grupuri de 4-6 într-o boxă, acesta se închide și coboară pentru ca animalele să fie supuse concentrației ridicate de dioxid de carbon. După aceea, animalele inconștiente, sunt ridicate și suspendate în vederea verificării eficienței asomării și sângerării. Acesta metoda este discontinuă: se introduc animalele, se coboară, apoi se scot.

Varianta 2, cel mai frecvent întâlnită în abatoare, constă în introducerea continuă a animalelor în boxe individuale, similare unui carusel. Modelele mai vechi, erau destinate asomării a 1-3 porci, iar variantele noi sunt pentru 6-8 porci. Concentrația de dioxid de carbon variază, crescând de sus în jos, iar timpul de expunere depinde de instalație. Cu cât durata de expunere este mai mare, cu atât perioada în care animalul este inconștient este mai lungă, iar sângerarea se poate face mai târziu.

Pentru a se realiza o asomare corespunzătoare indiferent de tipul echipamentului utilizat, se recomandă o expunere de minim 100 de secunde. Sângerarea, se recomandă să se realizeze în cel mai scurt timp și să fie rapidă, profundă și completă.

Parametrii cheie sunt reprezentați de: concentrația dioxidului de carbon, durata de expunere, intervalul dintre asomare și sângerare (secunde), calitatea gazului, temperatura gazului.

Instalația trebuie să fie doată cu un sistem de măsurare a concentrației dioxidului de carbon și cu un sistem de alarmă (vizuală sau sonoră) pentru a semnaliza scăderea concentrației gazului. În cazul porcinelor, concentrație minimă de dioxid de carbon este de 80 %. Avatajul acestei metode constă în faptul că animalele nu trebuie immobilizate. O atenție deosebită se acordă temperaturii gazului, pentru a nu provoca animalelor arsuri sau agitație datorită înghețării sau a lipsei de umiditate.

b) Utilizarea **dioxidului de carbon asociat cu gaze inerte**, constă în expunerea directă sau progresivă a animalelor conștiente la un amestec de gaz, conținând până la 40 % dioxid de carbon, asociat cu gaze inerte, care duce la anoxie. Metoda poate fi folosită în bazine, saci, tuneluri, containere sau clădiri etanșizate în prealabil. Asomare simplă a porcinelor se realizează în cazul în care durata expunerii la o concentrație a dioxidului de carbon de minim 30 % este mai mică de 7 minute.

Parametrii cheie sunt reprezentați de: concentrația dioxidului de carbon, durata de expunere, intervalul dintre asomare și sângerare (secunde), calitatea gazului, temperatura gazului, concentrația de oxigen.

O atenție deosebită trebuie acordată temperaturii gazului pentru a nu provoca animalelor arsuri sau agitație din cauza înghețării sau a lipsei de umiditate. Instalațiile în care se utilizează metoda, sunt identice cu cele descrise mai sus.

c) Utilizarea **gazelor inerte**, constă în expunerea directă sau progresivă a animalelor conștiente, la un amestec de gaz inert precum argon sau azot, care duce la anoxie. Metoda poate fi folosită în bazine, saci, tuneluri, containere sau clădiri etanșizate în prealabil.

Parametrii cheie sunt reprezentați de: concentrația de oxigen, durata de expunere, calitatea gazului, intervalul maxim dintre asomare și sângerare/ucidere în cazul asomării simple (secunde), temperatura gazului.

O atenție deosebită trebuie acordată temperaturii gazului, pentru a nu provoca animalelor arsuri sau agitație din cauza înghețării sau a lipsei de umiditate.

VERIFICAREA EFICIENȚEI ASOMĂRII

Operatorii economici trebuie să se asigure de faptul că persoanele responsabile de asomare sau alte persoane desemnate în acest sens, desfășoară verificări periodice pentru a se convinge că animalele nu prezintă niciun semn de conștientă/sensibilitate în intervalul de timp dintre procesul de asomare și moarte. Aceste verificări, se realizează pe unui eșantion de animale reprezentativ, iar frecvența lor se

stabilește ținând cont de rezultatul verificărilor precedente și de orice factori care ar putea afecta eficiența procesului de asomare. În cazul în care, rezultatul verificărilor indică că un animal nu este asomat în mod corespunzător, persoana responsabilă cu asomarea trebuie să ia imediat măsurile corespunzătoare, așa cum este specificat în procedurile standard de operare (PSO).

În cazul animalelor supuse unor metode speciale de sacrificare prevăzute de ritualurile religioase, acestea se pot sacrifica fără asomare.

ATENȚIE: Persoanele responsabile cu sacrificarea, trebuie să efectueze verificări sistematice pentru a se asigura că animalele nu prezintă niciun semn de conștiință/sensibilitate înainte de a fi eliberate din imobilizare și că nu prezintă niciun semn de viață înainte de a se trece la eviscerare sau opărire.

Este important ca operatorul care efectuează asomarea să cunoască semnele distinctive ale unei asomări eficiente, cum ar fi:

- animalul se prăbușește
- absența respirației ritmice
- pupile dilatate, fixe
- absența reflexului cornean (se poate atinge cornea animalului fără ca acesta să clipească)
- mandibula relaxată
- limba atârână

Lipsa parțială a acestor semne semnalează o asomare inefficientă, caz în care se va proceda imediat la o nouă asomare, prin aceeași metodă sau printr-o metodă de rezervă.

În cazul asomării electrice, când aceasta este eficientă, se observă următoarele semne, ce pot fi încadrate în două faze:

- **faza tonică:**
  - animalul se prăbușește și devine rigid
  - absența respirației ritmice
  - capul este ridicat spre spate
  - picioarele din față sunt întinse iar cele din spate flexate sub corp
- **faza clonică:**
  - relaxare treptată a musculaturii
  - mișcări involuntare ale membrelor (pedalare)
  - mișcarea globilor oculari în jos
  - urinare și defecare

O fază tonică exagerată, indică faptul că asomarea electrică este eficientă.

13. SÂNGERAREA

Sângerarea trebuie efectuată imediat după asomare.

Intervalul de timp între asomare și sângerare, diferă în funcție de metoda utilizată după cum urmează:

Metoda de asomare utilizată	Intervalul maxim între asomare și sângerare (în secunde)
Metoda electrică sau utilizarea dispozitivului cu bolț captiv	20 de secunde
Dioxidul de carbon	60 de secunde (dupa iesirea din camera)

Personalul trebuie să se asigure că moartea survine în timp ce animalele sunt încă inconștiente. Sângerarea se realizează prin incizarea cel puțin a unei artere carotide sau a vaselor de la originea acesteia, recomandată fiind secționarea tuturor vaselor sanguine principale din zona gâtului (arterele carotide, venele jugulare). Pierderea de sânge trebuie să fie rapidă, profundă și completă.

Când operațiunile de asomare, prindere, agățare și sângerare a animalelor se efectuează de către o singură persoană, aceasta va efectua operațiunile fără întrerupere la fiecare animal, înainte de a trece la animalul următor.

În cazul asomării simple sau al sacrificării religioase, cele două artere carotide sau vasele din care apar acestea sunt secționate în mod sistematic.

Stimularea electrică se efectuează numai după ce s-a verificat că animalul se află în stare de inconștiență. Eviscerarea sau opărirea ulterioară se efectuează numai după verificarea absenței semnelor de viață ale animalului.